

Nr 112.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående depåverksamheten till stöd för blindas hantverkare jämte i ämnet väckta motioner.

(3:e avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under femte huvudtiteln, punkterna 98 och 99, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1953/54 beräkna dels till Driften av centraldepån för blindas arbeten ett förslagsanslag av 223 000 kronor dels ock till Bidrag till de blindas förening ett anslag av 105 000 kronor.

Därefter har Kungl. Maj:t i propositionen nr 115, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 6 mars 1953, föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordad överlåtelse till de blindas förening av verksamheten vid centraldepån för blindas arbeten, dels medgiva, att det under fonden för förlag till statsverket redovisade förlagskapitalet för centraldepån för blindas arbeten, 640 000 kronor, överföres till fonden för låneunderstöd och där redovisas under rubriken lån till de blindas förenings depåverksamhet, dels ock för budgetåret 1953/54 under femte huvudtiteln anvisa till Bidrag till de blindas förening ett anslag av 365 000 kronor samt till Materialdepån i Kristinehamn för blindas arbeten ett förslagsanslag av 17 300 kronor.

När beslut år 1937 fattades om inrättande av centraldepån för blindas arbeten var avsikten att i en för hela landet gemensam depå sammanföra dels inköp och distribution till hantverkarna av material för dessas tillverkningar (för manliga hantverkare främst borstar och korgarbeten samt för kvinnliga hantverkare främst textilarbeten) dels ock försäljning av de blindas hantverkarnas produkter i den mån dessa inte kunde säljas av hantverkarna själva eller lokala hjälporgan. Centraldepån kunde inte träda i verksamhet förrän 1947. Då hade förutsättningarna ändrats i vissa hänseenden. Materialförsörjningen led av den då rådande råvarubristen, och anspråken på central försäljning av de färdiga produkterna steg på grund av ökad produktion och minskad försäljningshjälp genom lokala organisationer. Efter en utredning genom statens sakrevision beslöts 1950 en provisorisk uppdelning av huvudmannaskapet för verksamheten, i det att De blindas förening med visst stöd av staten övertog ansvaret för försäljning av de manliga hantverkarnas produkter, medan staten genom centraldepån

behöll ansvaret för verksamheten i övrigt (materialinköp för såväl manliga som kvinnliga hantverkare samt viss försäljning av kvinnliga hantverkares arbeten). Personal och lokaler skulle emellertid delvis utnyttjas gemensamt av centraldepån och föreningen. Ifrågavarande organisation var avsedd såsom ett provisorium i avbidan på någon tids erfarenhet.

I viss mån har verksamhetens svårigheter berott på att i två fall de personer som anlåtats såsom föreståndare för centraldepån visat sig olämpliga för uppgiften. År 1949 uppdagades, att verksamheten åsamkats en förlust av ca 72 000 kronor. År 1952 befanns, att den då anställde föreståndaren gjort sig skyldig till brottsligt förfarande, vilket medfört förluster å ca 60 000 kronor, dock utan att centraldepån därigenom behövt redovisa underskott.

Blinddepånämnden har nu föreslagit, att provisoriet skall avvecklas genom att De blindas förening övertar huvudmannskapet även för den del av verksamheten som f. n. ankommer på staten. Härvid föreslås föreningen få disponera det av staten i verksamheten insatta kapitalet samt erhålla ett årligt anslag, som i princip skall täcka administrationskostnaderna med undantag av de egentliga försäljningskostnaderna för de färdiga produkterna.

Statens sakrevision har företagit en förnyad undersökning av verksamheten. Bearbetningen av det material som tillhandahålles genom centraldepån uppskattas ge ca 900 blinda hantverkare ca 900 000 kronor i arbetsförtjänst, varvid emellertid endast något mer än $\frac{1}{3}$ av antalet hantverkare kan beräknas ha en inkomst överstigande 700 kronor per år av ifrågavarande verksamhet. Den av De blindas förening handhavda försäljningen av färdiga varor beräknas ge hantverkarna ca 125 000 kronor. Sakrevisionen anser, att verksamheten särskilt för det stora antalet småförbrukare har sitt största värde ur arbetsterapeutisk synpunkt.

Verksamhetens berättigande får enligt departementschefen inte bedömas uteslutande ur strängt ekonomisk synpunkt. Av stort värde är att arbetsmöjligheter står öppna för de blinda även i sådana fall då försörjningen endast till en mindre del kan grundas därpå. Under senare tid har frågan om möjligheten och lämpligheten att bereda blinda andra utkomstmöjligheter än de traditionella blindhantverksyrkena — för manliga blinda huvudsakligen borstbinderi och korgmakeri — aktualiserats i olika sammanhang. Främst har härvid pekats på möjligheten för de blinda att vinna sin utkomst i industrien. Försök göres i detta syfte. Sålunda har en förberedande kurs för utbildning av finmekaniker anordnats vid hantverksskolan i Kristinehamn för blinda män. Det är emellertid för tidigt att ännu kunna bedöma om sådana åtgärder kan ge anledning till en allmän omläggning av utbildningen för de blinda och leda till en minskning av blindhantverkets omfattning. I varje fall kommer under överskådlig tid

ett betydande antal blinda att vara hänvisade till hantverksyrkena, för vilka de utbildats. Det är under sådana förhållanden nödvändigt att uppehålla depåverksamheten och frågan blir endast att finna den mest praktiska organisationen för densamma.

Vid organisationsfrågans behandling 1950 konstaterades, att staten inte lämpligen bör ha hand om försäljningen av de blinda hantverkarnas tillverkningar (bortsett från den till omfattningen ringa försäljningen av kvinnliga hantverkares alster, i fråga om vilken speciella förhållanden råder). På grund härav anses den möjligheten böra uteslutas att staten ånyo tar hand om hela verksamheten. Ett bibehållande av den nuvarande uppdelningen och upplösning av den nuvarande partiella gemenskapen i fråga om personal och lokaler anses inte heller ändamålsenlig, då den skulle leda till ökade kostnader. Av de tre alternativ som blinddepånämnden angivit återstår alltså endast det av nämnden förordade alternativet att hela verksamheten drives av De blindas förening. Med hänsyn till vad som anförts angående olägenheterna av den nuvarande organisationen anser sig departementschefen inte böra motsätta sig att detta alternativ genomföres.

Överlåtelsen av centraldepåns verksamhet förutsättes ske i stort sett på de villkor, som föreslagits av sakrevisionen och som godtagits av de blindas förening. De av staten för centraldepån anvisade förlagsmedlen, 640 000 kronor, bör sålunda ställas till föreningens disposition som ett räntefritt lån. Skulle förlust befinnas föreligga i centraldepåns verksamhet vid utgången av innevarande budgetår anses dock lånesumman böra minskas i motsvarande utsträckning. Riksdagens medgivande begäres till överflyttning av högst angivna belopp, 640 000 kronor, från fonden för förlag till statsverket till fonden för låneunderstöd. Samtidigt föreslås att nämnda belopp avskrivs med anlitan av fonden för oreglerade kapitalmedelsförluster. Det belopp av 100 000 kronor, som 1950 anvisades under fonden för låneunderstöd till Lån till de blindas förenings försäljningsverksamhet, förutsättes kvarstå som räntefritt lån. Även detta anslag anses böra avskrivas med anlitan av samma fond.

Centraldepån disponerar f. n. som förlagskapital 70 000 kronor utöver det förut nämnda beloppet 640 000 kronor. Av de 70 000 kronorna har de blindas förening tillskjutit 20 000 kronor. Återstående 50 000 kronor har lämnats av direktionen över institutet och förskolan för blinda å Tomtebodas samt Kronprinsessan Margaretas arbetsnämnd för de blinda, vilka båda förklarar sig inte ha något att erinra mot att beloppet ställs till De blindas förenings förfogande.

Sammanlagt skulle föreningen sålunda få att disponera högst (640 000 + 100 000) 740 000 kronor av statsmedel samt nyssnämnda 50 000 kronor. De blindas förening bör förbinda sig att låta av föreningen nu insatt kapital

— förutom förenämnda 20 000 kronor ett belopp av 150 000 kronor som disponeras för färdigvaruförsäljningen — kvarstå i verksamheten, varför sammanlagt 960 000 kronor skulle stå till förfogande som rörelsekapital för densamma under förutsättning att centraldepån inte redovisar förlust vid utgången av budgetåret 1952/53.

Enligt blinddepånämndens förslag skall staten lämna ett årligt driftbidrag, i princip avsett att täcka lönekostnader (dock ej löner till försäljningspersonal) samt de slag av omkostnader, vilka f. n. vid centraldepån bestrides av statsmedel, ävensom vissa räntekostnader och kostnader för personalens pensionering. Sakrevisionen har formulerat saken så att bidraget i princip skall vara avsett att täcka de avlöningar och omkostnader, vilka f. n. bestrides av statsmedel. Nämnden har föreslagit anslaget för nästa budgetår till 317 000 kronor medan sakrevisionen föreslagit 300 000 kronor. Departementschefen delar uppfattningen att staten bör lämna bidrag till täckande i huvudsak av utgifterna för avlöningar och omkostnader för hela den ifrågavarande verksamheten i den utsträckning som f. n. gäller beträffande centraldepån. I bidraget bör alltså inte innefattas de av nämnden angivna räntekostnaderna. Till frågan om personalens pensionering är departementschefen inte f. n. beredd att ta ställning. Bidraget beräknas i enlighet med sakrevisionens förslag till 300 000 kronor för nästa budgetår.

Med hänsyn till de avsevärda belopp av statsmedel som på detta sätt ställes till föreningens förfogande måste från statens sida finnas möjligheter att kontrollera verksamheten och att återkräva förlagsmedel om verksamheten inte bedrivs på ett sätt som kan godtagas eller om den väsentligt minskar i omfattning. Staten bör därför äga tillsätta minst en ledamot av styrelsen i det bolag som skall bildas av föreningen för handhavandet av ifrågavarande verksamhet. Staten bör vidare utse en revisor, varjämte riksräkenskapsverket och sakrevisionen bör äga rätt att granska verksamheten.

De blindas förening anses tills vidare bära kostnadsfritt få disponera de lokaler som f. n. är upplåtna åt centraldepån.

För innevarande budgetår har under anslaget till Bidrag till de blindas förening inräknats dels 40 000 kronor såsom bidrag till kostnaderna för den av föreningen bedrivna försäljningsverksamheten dels ock 65 000 kronor såsom bidrag till föreningens verksamhet i övrigt. Förstnämnda belopp ingår i det bidrag om 300 000 kronor, som enligt departementschefens förslag skall anvisas för nästa budgetår. Därutöver föreslås 65 000 kronor fortfarande skola anvisas som bidrag till föreningens verksamhet. Detta bidrag användes bl. a. för tidskriften De blindas veckoblad. Under rubriken Bidrag till de blindas förening beräknas därför för nästa budgetår ett obetecknat anslag av 365 000 kronor.

Den vid hantverksskolan i Kristinehamn för blindas män inrättade mate-

rialdepån beröres inte av den nu föreslagna överflyttningen av centraldepåns verksamhet. Medel till avlöningar och omkostnader för Kristinehamnsdepån har hittills anvisats under centraldepåns driftkostnadsanslag. Departementschefen förutsätter, att Kristinehamnsdepån fortfarande skall bestå samt att erforderligt anslag till densamma i framtiden lämpligen bör beräknas under åttonde huvudtitelns anslag till hantverksskolan. För nästa budgetår anses emellertid övergångsvis böra upptagas ett särskilt förslagsanslag under femte huvudtiteln under rubriken Materialdepån i Kristinehamn för blindas arbeten. Anslaget uppföres med 17 300 kronor, varav till avlöningar 14 600 och till omkostnader 2 700 kronor.

I förevarande sammanhang har utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Björck m. fl.* (I: 386) och den andra inom andra kammaren av fru *Sjöstrand m. fl.* (II: 481), i vilka hemställts, att riksdagen måtte uttala att frågan om den vid det planerade försäljningsbolaget anställda personalens pensionsförhållanden skall upptagas till lösning så snart bolageis personalorganisation fått erforderlig fast form.

Beträffande motiveringen för yrkandet hänvisas till motionen II: 481.

Utskottet. Departementschefen föreslår, att den provisoriska organisation, som f. n. tillämpas för depåverksamheten och som innefattar en uppdelning mellan statens blinddepånämnd och de blindas förening, skall bringas att upphöra genom att föreningen övertar hela verksamheten. Utskottet, som tidigare understrukit behovet av en omprövning av organisationsfrågan, finner den föreslagna anordningen lämplig och tillstyrker sålunda överlåtelsen på föreningen. De härför föreslagna villkoren, vilka innebär, att föreningen som räntefritt lån får övertaga det av staten i verksamheten insatta förlagskapitalet samt dessutom erhåller ett årligt bidrag för täckande av administrationskostnaderna, kan utskottet även godtaga. Vad departementschefen i övrigt föreslagit har icke heller givit utskottet anledning till erinran.

Vad härefter angår det i motionerna I: 386 och II: 481 begärda uttalandet från riksdagen att frågan om pensionsförhållandena för den personal, som anställs vid det planerade försäljningsbolaget, skall bringas till lösning, har utskottet inhämtat, att denna fråga torde komma att hänskjutas till 1951 års pensionsutredning.

Under åberopande av det anförda får utskottet sålunda hemställa,

I. att riksdagen må

a) godkänna i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 6 mars 1953 förordad överlåtelse till de blindas förening av verksamheten vid centraldepån för blindas arbeten;

b) medgiva, att det under fonden för förslag till statsverket redovisade förlagskapitalet för centraldepån för blindas arbeten, 640 000 kronor, överföres till fonden för låneunderstöd och där redovisas under rubriken Lån till de blindas för- enings depåverksamhet;

c) för budgetåret 1953/54 under femte huvudtiteln anvisa

1. till *Bidrag till de blindas förening* ett anslag av 365 000 kronor,

2. till *Materialdepån i Kristinehamn för blindas arbeten* ett förslagsanslag av 17 300 kronor;

II. att motionerna I: 386 och II: 481 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 8 maj 1953.

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND.

Närvarande: se under utlåtandet nr 111.